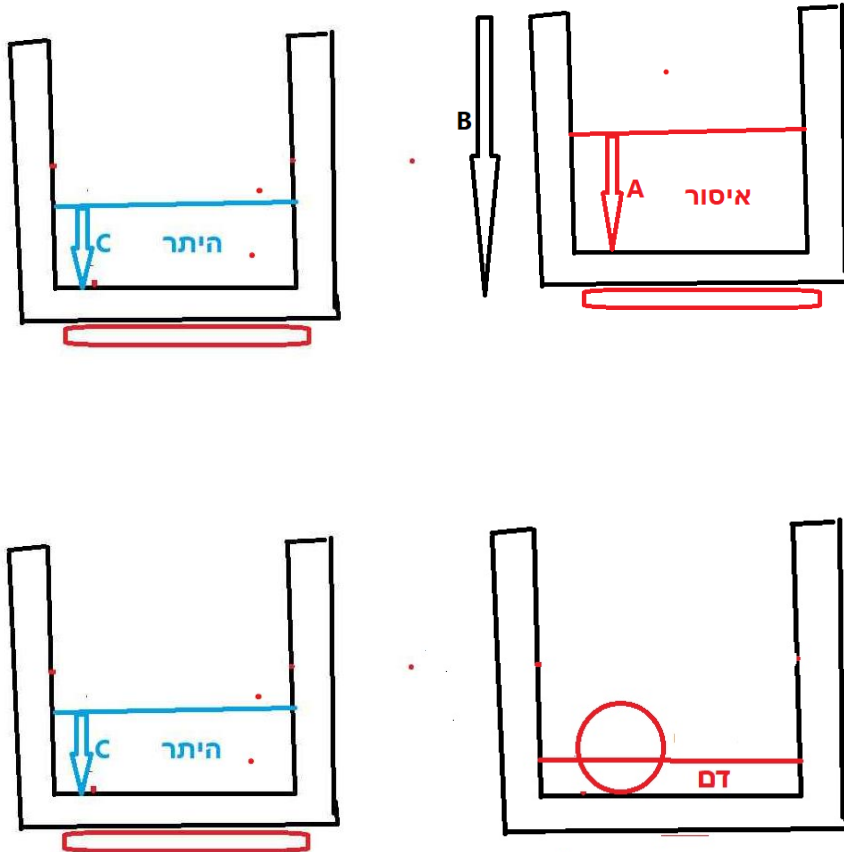

תשובות לשאלות על סימן צח סעיפים ד-ה

סעיף ד:

שאלה 1: בישל בקדירה היתר על האש, ונודע שהקדירה בלעה איסור, כיצד משערים בשישים אם בליעת האיסור היה על ידי:

- רתיחת אש. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שמגיע ההיתר?
- רתיחת מליחה. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שנמלח האיסור?
- כבישה. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שנכבש האיסור?
- עירווי. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שעירו האיסור?

- כיוון שהקדירה בלעה איסור על האש, כל הקדירה בלעה והאיסור מתפזר בכולה. לכן צריך 60 נגד כולה.
- בנמלח מליח כרותח דצלי נאסרה הקדירה כדי קליפה. אלא שיש לעיין אם הכ"ק מתפשט בכל הקדירה במקרה והאיסור שומני.
- כבוש ה"ה כמבושל ולכן צריך 60 בהיתר נגד כל גובה קדירה שנכבש בו האיסור. וצ"ע במקרה והאיסור שנכבש היה שומני.
- עירווי מבשל כ"ק. צריך 60 נגד הקליפה של כלי במקום שעירו ועד גובה שעירו.

שאלה 2: - בישל מרק בשרי עם כבדים. נפל כבד לא צלוי לתוך המרק והוציאוהו, ונפל שוב בקדירה אחרת שהיתה ליד והוציא אותו. מה דין שתי הקדירות?

- מה הדין אם בכל אחת מהקדירות היה קצת פחות משישים ושפכו את התכולה של קדירה אחת לתוך השניה כשהן עדיין על האש? (רבי עקיבא איגר, יד יהודה הארוך טו שלא כחוות דעת בביאורים סימן ק"ה טז).

תשובה: החוות דעת בביאורים סימן קה טז סובר שאם איסור נפל בכמה קדירות שונות יתכן שישאיר אותו טעם בכל הקדירות. ודחו דבריו האחרונים (יד יהודה צח טז, חזון איש ועוד) שהחוש מוכיח ההפך. ולכן לדוג', אם בקדירה הראשונה יצא 60% מטעם האיסור, בשניה יצא פחות מ 40% וכו' ולכן שתי הקדירות מצטרפות יחד להתיר.

שאלה 3: - כפית שערבב בה חלב בכוס קפה (עירה מים רותחים על הקפה ושפך חלב קר לתוכו והכל חם יד סולדת בו) ובאותו יום ערבב בה מרק בשרי בכוס שהתחמם במיקרו גל. מה דין המרק הבשרי?

- מה הדין במקרה הנ"ל אם חימם הכוס קפה עם החלב במיקרוגל?

חנ"ן בבלוע בכלי

שאלה: תחב כף חדשה שנפח שלה 100 סמ"ק לתוך תבשיל בשרי מס. 1 של 50 סמ"ק. ובאותו יום תחב אותה בחלב רותח כ"ר של 10 סמ"ק. ובאותו יום תחב אותה בתבשיל בשרי מס. 2. מה צריך להיות נפח התבשיל 2 כדי להתירו? האם יש הבדל בדין אם הכף מחרס ?

3 נושאים:

אם אומרים חנ"ן בבלוע בכלי?

אם אומרים חנ"ן בגוף הכלי?

גם אם אומרים חנ"ן בבלוע או בגוף הכלי, האם גם בשאר איסורים נאמר חנ"ן בבלוע או בגוף הכלי?

שיטה א: הרשב"א בת"ה (ארוך ב"ד ש"א א ע"ג) וז"ל: "היכא דניער בכף חדשה כזית חלב ואח"כ תחבה בבשר אין צריך אלא ששים כחלב הנבלע בה דהא ידעינן כמה הוי. וכן הדין אם ניער כזית חלב בכף ישנה שאינה בת יומא. אבל אם היתה ישנה ובת יומא יש לומר דחזר כל מה שבלוע בתוך הכף מבשר בחלב כחתיכת נבלה ובכולה משערינן דבמאי דנפק מינה לא ידעינן.

שיטה ב: חידושי הרמב"ן מסכת חולין דף צז עמוד ב

ומסתברא בין בחדשה בין בישנה לא אמרינן במאי דבלעה בשאר בישולין נעשה נבלה דכי האי גונא בבלוע לא אשכחן, ועוד מן הטעמים שיתבארו לקמן בפ' כל הבשר.

ביאור הרמב"ן

פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סימן צח ס"ק ח

(בהסבר הרמב"ן) אין איסור בלוע בכלי (ולא באוכל) אוסר היתר בלוע (ולדעתי (הפמ"ג) י"ל דלא הוה דרך בישול בכך),

חזו"א סימן טז סק"ג ד"ה ועיקר: שכל זמן שהוא בלוע בכלי הרי הוא בטל לכלי, ולא נחשב שם אוכל להיאסר מדין בב"ח. אבל טעם כשיוצא מהכלי נחשב אוכל כי אינו בטל לכלי (לפי החזו"א אם הטעם בשר נבלע באוכל כגון תפוח אדמה ואח"כ נבלע טעם חלב כן נ"נ לרמב"ן).

שיטה ג: מרדכי¹ מסכת חולין פרק גיד הנשה רמז תרעט

כיון דאמר רב יצחק וכחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכת נבלה, כתב רא"ם² בספר יראים משום דכיון דאי אפשר להכשיר הכחל בהפרדת החלב [*משום שיש בה גומות] על כן שויה כחתיכת נבלה, אבל במקום שאפשר להפריד האיסור לא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבלה, דאם לא כן אין בשר נכשר ביציאת דם מטעם כבולעו כך פולטו, שהרי בהכנס הדם בבשר נעשית הבשר נבילה אלא כיון דדם אפשר להפרידו ע"י מליחה וצלייה לא אמרי' ביה חתיכה עצמה נעשית נבילה. והיינו דאמרי' בפרק כל הבשר אי קסבר אפשר לסוחטו מותר אמאי חתיכה [עצמה נעשית] נבילה (צריך עיון). ומהאי טעמא נמי בכלי עץ ומתכות שאפשר להפריד האיסור הנבלע בהן ע"י גיעול וליבון (משמע שבכלי חרס הדין שונה. השאלה במה הוא שונה?) אם נפל איסור במקום אחד על הכלי, לא אמרינן כל הכלי נעשה נבלה להרבות האיסור ולשער בכל הכלי, אם נתבשל באותו כלי היתר ומשערין לפי שיעור איסור שנפל בו במקום שברור לנו כמה נפל מן האיסור.

פירושים בדעת המרדכי בשם הרא"ם:

א. הרמ"א סימן צח סעיף ה: "ויש שאינן מחלקין בין כף ישן לחדש, רק בין כלי חרס לשאר כלים (מרדכי פי גיד הנשה) ואומרים דבכלי חרס דאי אפשר להפריד האיסור על ידי הגעלה אמרינן הכלי נעשה נבלה, אבל לא בשאר כלים, וטוב לחוש לחומרא וע"ל סימן צ"ב.

תורת החטאת כלל פה דין א: "... ואפילו אם היה כף ישן של בשר וניערו בו כזית חלב ואחר כך חזרו ושמוה בקדירה של בשר אין אומרים בכלי חתיכה נעשה נבילה במה שבלוע ואין צריכים לשער רק נגד כזית החלב שניער בה כך פסק בטור יורה דעה סימן ק"ז והוא סברת הרמב"ן [בחיידושו לחולין צז. ד"ה ושמעין] שכתב הר"ן פרק גיד הנשה [לה. ד"ה וכחל עצמו], ודלא כיש מחמירין בזה. וכן הוא במרדכי פרק גיד הנשה [תרעת] וכתב שם טעמא דמלתא משום דהואיל ואפשר להפריד האיסור משם על ידי הגעלה ולכן לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה.

¹ ר' מרדכי ב"ר הלל היה מגדולי אשכנז בסוף תקופת בעלי התוספות, מצאצאיו של הראב"ה. נולד בראשית האלף השישי (בערך 1240), ונהרג על קידוש השם בעיר נירנברג שבגרמניה בשנת ה"א נ"ח (1298) עם אשתו, שהיתה בתו של ר' יחיאל מפאריס בעל התוספות, וחמשת ילדיו. ר' מרדכי היה תלמידו המובהק של המהר"ם מרוטנבורג, כמו גם קרובו הרא"ש וגיסו ר' מאיר הכהן בעל 'הגהות מיימוניות'. מרביתו היו גם רבנו פרץ מקורביל, קרובו ר' אפרים, ר' יעקב הלוי משפירא, ור' אברהם ב"ר ברוך אחיו הגדול של מהר"ם. ספר המרדכי כולל אוסף של תוספות, שאלות ותשובות, פסקים וציטוטים מספרים שונים, רובם מאת חכמי צרפת ואשכנז, לפי סדר המסכתות ולפי סדר ענייני. הוא בנוי על בסיס ספר הלכות הרי"ף עם תוספות בתחילת כל פרק ובסופו, אולם הוא מביא גם דברים הקשורים לעניינים שאינם נמצאים ברי"ף ולעיתים אף לא בגמרא. נראה שבגלל מותו על קידוש השם לא הספיק לסיים את הספר שנקרא על שמו ותלמידיו הם שהשלימוהו, ונעשו ממנו העתקות רבות שונות מאוד זו מזו. כבר בתקופת הראשונים היו ידועים שני נוסחים עיקריים של הספר: 'נוסח אוסטרייך' ו'נוסח ריינוס'. לספר המרדכי היתה השפעה גדולה על הפסיקה במשך דורות רבים. הוא נדפס ברוב דפוסים התלמוד, ובמשך השנים נוספו עליו הגהות ותוספות והערות (חלקן מאת הרמ"א) שנדפסו במהדורות המאוחרות יותר.

² ר' אליעזר ב"ר שמואל ממיץ [הרא"ם] חי בצרפת במאה ה"ב. היה מבעלי התוספות, מתלמידי הגדולים של רבינו תם, ולמד גם אצל אחיו הרשב"ם. היה רבם של רבים מבעלי התוספות בדורו, ביניהם הראב"ה ור' אלעזר בעל הרוקח. הרא"ם כתב כמה קובצי תוספות, והוא מוזכר פעמים רבות בכתבי בעלי התוספות. בזקנותו כתב את 'ספר יראים', העוסק במצוות ובפרטיהם. הספר מסודר בצורה מיוחדת: הוא מחולק לשבעה 'עמודים', שכל אחד מהם כולל סוג מסויים של מצוות המסודרות על - פי סימנים [לעיתים יותר ממצוה אחת בסימן], והמצוות שמדרבנן מכונות בו 'תולדות'. בתחילה נדפס קיצור הספר [ונציה שכ"ה ועוד], שמקצרו - כנראה ר' בנימין אחי בעל 'שיבולי הלקט' - שינה גם את מבנהו המקורי.

ולפי זה אם היה הכף של חרס אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה וכמו שנתבאר לעיל כלל וסימן נ"ה לענין טפת חלב שנפלה על הקדירה והכי נהוג ...

מיהו אפשר דהמרדכי לא מיירי אלא דוקא בכלי חדש אבל לא בישן שכבר בלע אבל לפי דברי שאר רבוותא אין לחלק וכבר נתבאר לעיל כלל וסימן נ"א כיצד נוהגין. ... עכ"ל:

תורת החטאת כלל נ-נא: "... אבל מדברי המרדכי לא משמע כן דהרי נקט כלי מתכות וכלי עץ ותלה טעמא דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה גבי כלי משום דאפשר להפריד האיסור משם על ידי הגעלה או ליבון. משמע הא כלי חרס דאין לו תקנה אמרינן ביה חתיכה נעשה נבילה כמו שיתבאר סימן נ"ה [דין א] אי"ה. והכי נהוג דכן משמע גבי טיפת חלב שנפלה על הקדירה מבחוץ דאמרינן ביה חתיכה נעשה נבילה.

ויש לומר גם כן דאין לחלק בין כלי חרס לשאר כלים רק בין אם הכלי חדש או ישן דבכלי שהוא ישן ונשתמשו בו הרבה היתר אמרינן דמה שבתוכו נעשה נבילה.

וטוב לחוש לשני הסברות ובמקום הפסד יש להקל בכל האיסורים מלבד בבשר בחלב כי רוב הפוסקים הסכימו דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה רק בבשר וחלב ואף על גב דאנו מחמירים מכל מקום בכלים אין להחמיר כן נראה לי. ...

ב. ש"ך יורה דעה סימן צח ס"ק כא: "אלא היש מחלקים הוא מ"ש בת"ח ריש כלל פ"ה בשם המרדכי דכ' בדבר שיש לו הגעלה לא אמרי' ביה חנ"נ כיון דאפשר להפריד האיסור משם ע"י הגעלה. ומ"מ נראה דדוקא בכלי ישן קאמר הכי אבל בכלי חדש אפי' של חרס ודאי אינו עולה על הדעת שגוף החרס יעשה נבילה וכן דעת מהרש"ל באו"ש ובספרו פי ג"ה סי' ל"ו וכן הב"ח השיג על הרב בזה במ"ש דכלי חרס חדש נ"נ.

(להלכה פוסק הש"ך) ומ"מ נראה דבישנה יש להחמיר כאותן הפוסקים והמחבר מכללם דנ"נ אפי' בדבר שיש לו היתר בהגעלה ולומר דס"ס השתא הבלוע בה נ"נ. אבל בהפסד מרובה וכה"ג יש להקל כהפוסקים דבשל עץ ומתכת לא אמרי' נ"נ וכדברי מהרש"ל (ואו"ה) וכ"פ הב"ח וע"ל סי' צ"ד סי"ב וע"ל ס"ס ק"ז.

פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן צח ס"ק כא

(כא) ויש שאין. עש"ך. פסק דגוף החרס אין עולה על הדעת דנ"נ (עמ"ש בצ"ט), ובמתכות ישן בהפסד מרובה יש לסמוך אף בשר בחלב דבלוע לא נ"נ. ובשאר איסורין בהפסד קצת הדין כן דלא נ"נ. ובכ"ח ישן אף בהפסד מרובה נ"נ בב"ח, אבל שאר איסורין יראה דעתו דכלי חרס ישן נמי להקל. ועיין מנחת יעקב כלל נ"א אות ח"י לא משמע כן אבל מסתימת הש"ך אות ח"י משמע כן וצ"ע:

פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סימן צח ס"ק ח

(דעת מרן להלכה): וזה שהביא בכאן סברא א' בסתם הוא דעת הרשב"א ויש מי שאומר הוא דעת הרמב"ן דבלוע בכלי לא נ"נ אף בב"ח וכ"ש שאר איסורין (דמשום לתא דבב"ח גזרו) והלכה כדעה א' שהביא בסתם כדרכו כמ"ש הרמ"ע [סימן צז] עיין בהנהגת או"ה סימן רמ"ב [בקיצור אות ה'], וכן סיים רמ"א דהעיקר כסברא ראשונה ...

(דעת הרמ"א להלכה): ולענין הלכתא אבאר תחלה דברי ת"ח כלל נ"א דין ב'. ופ"ה דין א' מפרש במרדכי ב' פירושים: אחד דהמרדכי מחלק בין חרס לעץ [ומתכות] ביטול והכי קאמר דבעץ [ומתכות] שייך הגעלה או ליבון (בכלי מתכות) [ובהו] סמכינן ארמב"ן דאין בלוע בכלי נ"נ, משא"כ בכלי חרס דאי אפשר להפריד האיסור הלכה כרשב"א כאן דבלוע נ"נ.

ופירוש השני דודאי ביטול אין חילוק דאף עץ ומתכות מה יושיענו הגעלה נהי שיוכל להפריד הבלוע מכלי מ"מ אי אפשר להפריד האיסור מהיתר ונ"נ הבלוע, וכי מחלק בין עץ וחרס בחדש דעץ לא נ"נ גוף העץ כיון דאיפשר להפריד ע"י הגעלה משא"כ בחרס גוף החרס נ"נ ואם כן כף חדש בלע זית איסור צריך לשער נגד כל הכף אם הוא חרס אבל בלע זית חלב (בקמץ) עדיין כולו היתר הוא.

והשתא מ"ש רמ"א כאן ויש שאין מחלקין כו' וטוב לחוש לחומרא, לפירוש הא' במרדכי פליגי י"א אלו בתרתי אחד לקולא בעץ ומתכות אף ישן הבלוע לא נ"נ, ואחד לחומרא בחרס חדש (?) נ"נ גוף החרס וז"ש שאין מחלקין בין חדש לישן כלל, ולפירוש השני פליגי בחדא לחומרא בחרס חדש. ולשון שאין מחלקין לא יתיישב דהא יש חילוק בין ישן לחדש בעץ ומתכות. וסיים הט"ז דלדינא אין נ"מ אי הפירוש במרדכי כפירוש א' מכל מקום הא סיים רמ"א וטוב לחוש לחומרא, ר"ל לחומרא נקטינן כמרדכי ולא לקולא וכמ"ש בת"ח דכחומר שני הפירושים נקטינן:

אבל דעת רמ"א בת"ח כלל נ"א דין ב' פסק דיש לחלק בין בב"ח לשאר איסורים. דבהפסד שרי בשאר איסורים וכמ"ש המנחת יעקב שם אות ח"י דאף ישן ובן יומו סמכינן אהרמב"ן בזה. ובב"ח אסור אף בהפסד יע"ש.

(דעת הש"ך להלכה) והנה דעת יש"ש פג"ה סי' ל"ו והב"ח ואו"ה והש"ך כאן אות כ"א דאין לחלק בין ב"ח לשאר איסורים אלא בין כלי מתכות וחרס, דמתכות ישן בן יומו הבלוע נ"נ כסברת הרשב"א וה"ה לדידן בשאר איסורים באין הפסד מרובה אבל בהפסד מרובה שרי במתכות אף בב"ח. ובחרס ישן אף בשאר איסורים נ"נ הבלוע אף בהפ"מ. וז"ש הט"ז דיש"ש תרתי בעי רצה לומר חרס ישן הא חרס חדש אין גוף החרס נ"נ אף בלא הפ"מ וכן מתכות ישן בהפ"מ עכ"פ שרי:

(דעת הט"ז להלכה) ודעת הט"ז כאן יש לעיין ביה דמתחלה כתב דכלי חרס חדש יש להחמיר כמרדכי דגוף החרס יהיה נבילה ואחר כך כתב בשאר איסורים אין להחמיר כלל, ואם כן גוף החרס שאר איסורין הוא, גם מלת כלל אין לו פירוש דהת"ח כתב במקום הפסד דווקא. ולכאורה י"ל גוף החרס שבלע זית בב"ח כיון דבא מבב"ח כבב"ח דיינינן ליה משא"כ כשבלע שאר איסורין אין להחמיר כלל בגוף חרס חדש הא ישן דווקא במקום הפסד שרי ועדיין צ"ע:

נ"ל יותר כדעת הש"ך שגם לדעת המרדכי אין חני"ן בגוף הכלי גם אם הוא של חרס. משום שכתב: "ומורי הר"ם ז"ל רגיל להורות כשנופל איסור על דופן הקדירה והיא אצל האש ואפילו היא של חרס מתיר אם יש בתבשיל ששים פעמי' [ששים] כנגד הטפה שנפלי' דטעמא דמלתא משום דהטפה נ"ט סביבותיה עד ששים ועד ששים נעשה הקדירה חתיכה דאיסורא ובעיא בתבשיל ששים לבטל כל הנאסר כגון אם הטפה כשיעור פשוט, נעשה האיסור בקדירה כנגד ס' פשוטים. מעתה אם התבשיל כשיעור ט"ו ליטרין דהיינו ס' פעמים ס', אז התבשיל מותר אבל לעולם הקדירה אסורה אפילו בטיפה קטנה מאד דכלי חרס אינו מוציא מידי דופןו לעולם".